

Jesse szép, 16 éves, egy fiatal fotós fel is fedezi az interneten. A jól sikerült próbasorozat után leszerződött az egyik legnevesebb Los Angeles-i modellügynökség. Jesse-re mindenki felfigyel, sminkesek, fotósok, maguk a modellek is. Ebből lesz a tragédia.

92 Szabó Márton István

A SZÉPSÉGET MEGENNI*

Nicolas Winding Refn filmjeiben alapmotívum az agresszió. Pályájának fordulópontja a 2011-es *Drive*, melyben a romantikus(nak tűnő),

autós Ryan Gosling filmre beülő szerelmespárok egy szokatlanul gondolati, majd kautikus agresszivitásba forduló történetet ismerhettek meg. Ahogyan halad a pályán, filmjeiben egyre inkább a gondolatiság felé tolja a mérleget, az agresszió egyre kevesebbet szerepel, bár feladata még mindig elemi, meghatározó. A rendező, mintha nem tudna túllépni önmagán.

A *Neon Démon*ban is a hangulatteremtésre helyezi a hangsúlyt. Ezzel valami olyasmit mutat meg a filmművészetből, amivel egyre kevesebbet találkozhatunk a moziban, amiért a film, mint olyan, létrejött: az összművészetet. Filmjeiben, és közülük is a *Neon Démon*ban a leginkább, a vizualitás, a fények, színek, formák, beállítások, a fényképezés, a zene és a lineáris történetben rejlő kiaknázzható hatásmechanizmusok működtetése köré építi az alkotást. Mint mindenki, mondhatnánk. Minden rendező az eszközök egyensúlyát keresi, a fentiek arányaival teremti meg az illúziót, Winding Refnnél mégis más – nála minden 200 fokon ég. És (többé kevésbé) működik.

Történetét egy misztikus világ, a divatipar köré építi. Furcsa módon a divatvilág szereplőit leginkább az iskolában legtöbbet beszélt politika (történelem) és irodalom alakjaihoz tudnánk hasonlítani: nap mint nap találkozunk velük (újságokban, plakátokon, akár csak a nevükkel az utcán), a hétköznapijairól, munkájukról viszont alig tudunk valamit. A divatiparba (a politikával és az irodalommal szemben), ha valaki modell, általában nem a tehetsége miatt kerül be. A külső az, amin a menedzser szeme megakad, hogy lehet-e valakiből igazán sikeres modell, az csak egy kisebb karriernyi idő után dől el. Ha valaki bekerül egyből profikkal kell együtt dolgoznia, profivá kell válnia szinte azonnal, pedig: a sminkesek, fotósok, menedzserek, tervezők és szervezők mind (akár az érvényesülésben, akár a szakmában megmutatózó) tehetségükkel kerültek évek munkája után oda, ahol a modellnek szinte azonnal lennie kell. Nem a visszaélések, a kábítószer vagy a fiatal (még önmagukkal és a világgal is folyamatos bizonytalanságban élő) lányok testét érő rendszeres kritika az, ami nehezé teszi a modellé válást. Kifutón, magas sarkúban járni, gyorsan megtanulható. Az egész napokat kitöltő castingok,

a sok órán át tartó fotózások, sminkben ülések, és annak az elfogadása, hogy a testet, mint tárgyat, eszközt, mint húst kell nap mint nap használni (ez megemészteni a színésznövendékeknek öt évük van!) – ez nem megy mindenkinek, aki szép.

A film szempontjából ez azért fontos, mert míg a legtöbb film- 93
ben a szűkös időkeret miatt a dramaturgia hajlamos túlozni, ebben az esetben a gyors történet (a modellé válás) nagyon is valós tempót modellez. Addig a pontig, amíg Jesse bekerül a szakmába, a történet minden szava akár igaz is lehetne. De hamar rájövünk, hogy szimbolista munkával van dolgunk. Az első, a filmet végig kísérő motívum, hogy (kis túlzással) minden szereplő arca szabályos, szimmetrikus, szép. A modellek, a fiatal fotósfiú, a fotóművész, a divattervező – mind fotogén arccal élnek ebben a világban. Amikor Jesse motelszobájában megjelenik egy nagymacska, már tudjuk, hogy innentől Winding Refn szimbólumokban mesél a lányról; sőt mesélt eddig is, hiszen a film nyitóképe, a fotózásról, amin Jesse elvágott torkú gyönyörű nőként fekszik egy arany kanapén – mint egy prologus, egy beállításban előrevetíti a filmet.

A valóság-közeli történet mégsem a szimbolista elem miatt bukik meg. Jesse-ről kiderül, hogy van benne valami plusz, amit mindenki lát. Ez a „ragyogás” viszi őt előre a pályán, a belső szépség, az ámulat, amit a felettesei, a munkatársai éreznek iránta. És itt kezdődik a történet, amiről a rendező mesélni kíván, a belső és a külső értékek összeegyeztethetlenségének válsága, a képmutatás, és a gyors siker gyilkos hármásának működőjéről az életünkben. Ezt kerülgeti, a szépségről alkotott dialógban is, amikor a nagy tervező a fiatal fotóssal arról beszélget, hogy vajon tényleg csak a természetes szépség az egyetlen érték ezen a világon, hiszen, ha Jesse nem lenne ilyen szép, a fotós srác sem vette volna észre. A disszonanciát talán mégsem járja körbe egészen: azt, hogy az emancipációval párhuzamosan a szépségipar hogyan forgatja ki a nőiesség fogalmát, hogy hogyan lehet, hogy a divatszakma, amiben nők dolgoznak nőkért, így tárgyiasítja a nőket.

A film műfaja szerint horror. Ezt addig szinte észre sem vesszük, amíg az egyik modell, egy rosszul sikerült casting után meg nem harapja Jesse-t. A véres végkifejlet, az abszurd, kannibalista szál végül arra használja a látzólag önkényesen a történetre erőltetett horror-motívumot, hogy a szépséget, mint a testben manifesztálódott erőt, azáltal, hogy megeteti, majd kiokádatja a szereplőkkel, átadhatatlannak, megfoghatatlannak minősíti.

A fényképezés a végletekig kihasználja az absztrakt lehetőségeit. Szinte minden harmadik képen jelen van a rózsaszín, akár egy ruhában, akár, mint derítőfény egy vállon, akár a tapétán. Az objektív fénytörési tulajdonságait teljes tudatossággal használja ki az operatőr. Elle Fanning remekül

hozza az ártatlan tinilányt. Arca minden sminkben valóban másként hat ránk, akárcsak egy modell arca. Beképzelt szupersztárként valóban a büntetését kívánja a néző.

94 A film dramaturgiája szögegyenes, ettől fogva lapos is. Minden magától értetődő. Tudjuk, hogy Jesse egyszer csak el fog szállni önmagától, hogy a film elején a fotós fiú, amikor megtudja, hogy tizenhat, hazaviszi, hogy a többi modell féltékeny lesz, hogy a fotóművész nem erőszakolja meg, csupán a határait feszegeti, amikor levetkőzteti és bekeni arany festékkel (ez is milyen szimbolikus!), de (úgy, ahogyan a kimért Ryan Goslingnak a *Drive*-ban elborul az agya) amikor a lányt megölik, megfürdenek a vérében és megeszik, a rendező csapást mér a lapos dramaturgiára. Elmossa a dramaturgia kiszámíthatóságát és a szimbolizmust átbillentí a valóságba.

Kérdés, hogy ez a szimbolizmus, a rombusz alakú nőiség motívummal, a gyönyörű halott nővel szeretkező sminkes lánnyal, a tükörben önmagával csókolózó Jesse-vel vajon milyen mélységben képes ábrázolni Winding Refn a szépség intézményének felületességét. Ez elegendő-e a téma megtárgyalására, elmozdul-e a felületről? Winding Refn „Nagy szépsége” ez a film, a belső értékek és az emberi gyarlóság ütköztetése, mégis a kidolgozott dramaturgia, az elgondolkodtató dialógok helyett csak egy lapos történetet, és olyan közhelyeket tud elpuffogatni, mint hogy a szépség ma minden, pedig a belső értékeknek kéne csak igazán számítaniuk.

Ha kísérlete arra vonatkozik, hogy nyelvi, dramaturgiai elemek nélkül, pusztán vizualitással és elvont, szimbolista absztrakcióval el lehet-e mesélni a viszonyunkat a világról, a kielégítő eredményhez talán még változtatni kellene a paramétereken.

* *The Neon Demon*; rendezte: Nicolas Winding Refn; írta: Nicolas Winding Refn, Mary Laws, Polly Stenham; főszereplők: Elle Fanning, Karl Glusman, Jena Malone, Bella Heathcote, Abbey Lee, Desmond Harrington, Christina Hendricks, Keanu Reeves; fényképezte: Natasha Braier; vágó: Matthew Newman; látványtervező: Elliott Hoster; jelmeztervező: Erin Benach; zeneszerző: Cliff Martinez





Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM
anyagi támogatásával jelenik meg. Terjeszti a Budapesti,
a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők



Szerkesztők

JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő)
SZŰCS BALÁZS PÉTER (próza rovat: szbalaazs@freemail.hu , Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak

ACSAI ROLAND (Indiáner-gyermekirodalmi rovat)
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak

BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PETER

ÚJ FORRÁS

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer

Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2890 Tata, Székely B. u. 2/A Telefon: 20/3353 626
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332

Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.